

Naschrift bij de zeven levens van de (gemeentelijke) bestuurswetenschappen

Rik Reussing

In het jubileumnummer van Bestuurswetenschappen (Reussing, 2016/4: 71-101) is een essay met een kleine geschiedenis van de (gemeentelijke) bestuurswetenschappen opgenomen. Dit naschrift bevat een aantal correcties, verduidelijkingen en aanvullingen op dit essay. Ik doe dat in chronologische volgorde.

De visie op het socialisme en het belang van Floor Wibaut

De in noot 5 op pagina 73 genoemde biografie uit 2013 van Herman de Liagre Böhl geeft meer inzicht in de visie op het socialisme en het belang van Floor Wibaut. Die visie sluit in essentie aan op de reformistische opvattingen van de Fabian Society, ondanks zijn belangstelling voor de theorie van het marxisme. In 1891 vertaalde Wibaut het manifest van de Fabian Society in het Nederlands. In dat manifest ligt grote nadruk op hervormingen van onderop via het lokaal bestuur. Via zijn wethouderssocialisme bracht Wibaut het idee van de ‘verzorgingsgemeente’ in de praktijk. Daarmee legde hij volgens Herman de Liagre Böhl ook de grondslag voor de naoorlogse ‘verzorgingsstaat’, met een belangrijke rol voor Willem Drees.

Het belang van Jos van der Grinten naast Gerrit van Poelje

In de voetsporen van de grondlegger van de bestuurskunde in Nederland, Gerrit van Poelje, speelde Jos (niet Joop) van der Grinten een belangrijke rol in de beginperiode (p. 74). In navolging van Van Poelje schreef hij al vanaf 1918 in het weekblad van de Nederlandse Bond van Gemeente-ambtenaren en vanaf 1922 in het maandblad Gemeentebestuur relevante artikelen. Hij deed dat toen hij nog gemeentesecretaris (vanaf 1915) van de gemeente Nijmegen was. Bij de stichting van de Katholieke Universiteit Nijmegen in 1923 werd hij daar de eerste hoogleeraar staats- en bestuursrecht tot zijn vroegtijdige dood in 1932. Hij schreef ook een rapport voor het tweede internationale congres voor de administratieve wetenschappen in 1923 te Brussel.

Willem Drees als vervanger van Herman Nieboer in Gemeentebestuur

Aanvankelijk was Herman Nieboer (geboren in het Overijsselse Hengelo, gemeenteraadslid voor de SDAP in Den Haag) lid van de redactie van Gemeentebestuur (p. 73). Hij overleed echter al voor het verschijnen van het eerste nummer op 16 november 1920 en werd daarom in januari 1921 vervangen door Willem

Rik Reussing

Drees. Nieboer had rechten gestudeerd in Utrecht en is in 1900 bij Sebald Steinmetz gepromoveerd op een etnologische (Engelstalige) studie over slavernij als industrieel systeem. In 1908 schreef hij ook een preadvies voor de Vereniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek over de prijsvorming van bouwpercelen, dat is opgenomen in het literatuuroverzicht van Gerrit van Poelje (1923: 257-277).

De Rijksdienst voor het Nationale Plan van Frits Bakker Schut

Op pagina 77 van het essay wordt gesproken over de oprichting van een Ruimtelijk Planbureau (naast het Centraal Planbureau) onder leiding van Frits Bakker Schut. De exacte naam van dit bureau was Rijksdienst voor het Nationale Plan. Het werd al in 1941 opgericht door de Duitse bezetter (zie o.a. het in het essay genoemde boek van Arkema e.a. uit 1942) met Frits Bakker Schut als de eerste directeur. Na de Tweede Wereldoorlog maakte hij diverse voorstellen voor de annexatie van Duitse gebieden door Nederland. Op de Duitsland-conferentie in 1949 in Londen werden die plannen verworpen. Hij nam daarop ontslag en volgde zijn vader (Pieter Bakker Schut) op als directeur Publieke Werken in de gemeente Den Haag.

Het belang van Piet Kouwe voor Enschede en de Universiteit Twente

In het lijstje grondleggers van de sociale geografie in noot 13 op pagina 77 wordt onder meer Piet Kouwe genoemd. Hij is om meerdere redenen een interessante figuur. Onder leiding van Chris van Paassen en met zijn studiegenoot (aan de Universiteit Utrecht) Gerrit Wissink schreef hij in 1955 een baanbrekende sociaal-geografische studie over de plattelandsproblemen in de Haarlemmermeerpolder in de Randstad. Al voor zijn afstuderen werd hij in 1953 hoofd van het Sociografisch en Statistisch Bureau van de gemeente Enschede (tot begin 1962). In 1959 schreef hij het rapport 'Waarom in Twente', dat een centrale rol speelde bij de komst van de Technische Hogeschool (later Universiteit Twente) naar Enschede. Van 1961 tot 1970 was Piet Kouwe directeur-secretaris van het SISWO, daarna (tot 1988) hoogleraar in Nijmegen.

Gerrit van der Top gepromoveerd aan de Universiteit Utrecht

In het essay staat op p. 80 dat zowel Gerrit van der Top als Henk Brasz in 1960 in Leiden promoveerde bij Sjoerd Groenman (die toen leerstoelen had in Leiden en Utrecht). Dat gold wel voor Henk Brasz (met de Leidse jurist Carel Polak als copromotor), maar niet voor Gerrit van der Top. Hij promoveerde op 8 juni 1960 aan de Universiteit Utrecht. Dat staat ook verkeerdt vermeld in de literatuurlijst bij het essay (p. 100).

De (vergelijkende) organisatiesociologie van Cor Lammers

Cor Lammers (noot 16 op p. 79) is de persoon die in Nederland (na de grondlegger Jacques van Doorn) de organisatiesociologie verder heeft uitgebouwd. Hij promoveerde in 1963 op een proefschrift over de organisatie van de Koninklijke Marine. In 1964 volgde hij Jacques van Doorn op als hoogleraar in Leiden. Hij voelde echter niets voor de studie van organisaties in specifieke maatschappelijke sectoren en koos voor een vergelijkende organisatiesociologie, waarin de verschillen en overeenkomsten tussen organisaties in verschillende maatschappelijke sectoren konden worden geanalyseerd. Lammers schreef een lange reeks van kleinere bijdragen in tijdschriften en het standaardwerk 'Organisaties vergelijkenderwijs' uit 1983.

Het University College van de Universiteit Utrecht in Middelburg

Op pagina 86 wordt de indruk gewekt dat de Roosevelt Academy in Middelburg een dependance is van de nieuwe bestuurskundige opleiding in Utrecht. Dat is niet het geval. Het gaat om het internationale College van de Universiteit Utrecht waarbij studenten hun eigen programma samenstellen uit een breed aanbod van vakken, onder andere op het gebied van Social Science. Op dat terrein is bijvoorbeeld Herman Lelieveldt werkzaam die samen met Sebastiaan Princen (hoogleraar Bestuur en Beleid in de Europese Unie in Utrecht) in 2011 de inleiding 'The politics of the European Union' schreef (een herziene editie hiervan verscheen in 2015).

Korte essays over klassieke artikelen in Bestuurswetenschappen

In het kader van het 70-jarig jubileum van het tijdschrift Bestuurswetenschappen zijn op de website van Platform Overheid drie korte essays verschenen over klassieke artikelen uit Bestuurswetenschappen:

- Jacques Wallage en Kees Breed (Rob) schrijven over het artikel over gemeentelijke herindeling van Joris in 't Veld uit de eerste jaargang van Bestuurswetenschappen (1946/1947).
- Pepijn van Houwelingen (SCP) gaat in op het artikel van de huidige hoofdredacteur Bas Denters uit 1996 over gemeentelijke herindeling in termen van het succes van falend beleid.
- Farid Tabarki (tijdgeestonderzoeker) bekijkt horizontaal bestuur en democratie anno 2016 in het licht van het gelijknamige artikel van Cor van Montfort en Ank Michels uit 2001.

Het essay over de zeven levens is geschreven in het perspectief van de viering van 100 jaar (gemeentelijke) bestuurswetenschappen in 2021. Het ligt voor de hand dan uitgebreid stil te staan bij de geschiedenis van de bestuurswetenschappen. Lezers met aanvullende opmerkingen en suggesties naar aanleiding van dit essay worden daarom van harte uitgenodigd deze te sturen naar de redactiesecretaris.